

BTKNSGVNG

van L,
pseudoniem

0 WAT VOORAF GING ...

“Ground Control to Major Tom”

“ ... ”

“Ground Control to Major Tom”

“ ... ”

“Your circuit’s dead, there’s something wrong.”

Communicatie en de nieuwe media: komt het ooit nog goed tussen die twee?

Over naar Plan B: laten we de oude, vertrouwde kanalen inschakelen om onze ideeën te verspreiden. Het gedrukte boek om ons punt te maken. Drukker en uitgever om het vorm te geven. De boekhandel en ons zorgvuldig verzameld adressenbestand om het te verspreiden. Dan zijn we tenminste zeker dat onze boodschap goed terechtkomt, dat ons Gedichtendagessay de juiste personen bereikt en weet te treffen.

De traditie: een schot in de roos.

Want we moesten even kwijt dat het met de verspreiding van poëzie (a fortiori essays erover) niet goed gaat.

Vanmorgen schoot me de volgende lyrische passage, een evergreen, te binnen:

“Handjes in de zij,

Aan het neuzeke voorbij.”

Staan we erbij, met onze handen in de zij?

Of vegen we, nonchalant, met een vinger onder onze neus voorbij?

Afbeelding: quantrumtricks.net

Mogelijk een teken van beschaving, ter vervanging van het neuspeuteren: onbewust het snot uit onze (andermans) neus halen.

1 STATUS

‘Het gaat niet goed met de poëzie.’

Zo klinkt het bij tijd en wijle in *As/zteken*, het sublieme gedichtendagessay van Erik Spinoy. Een essay dat ik eerder had gelezen als het in de plaatselijke Standaard boekhandel niet uitverkocht (!) was geweest. Er zijn er nochtans 7.500 verspreid.

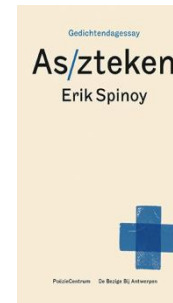
Maar ‘het gaat dus niet goed met de poëzie’, of zal ik zeggen: met de poëzie zoals Spinoy ze definieert. Een definitie als een andere?

Wie zegt er wat poëzie is? Wie zijn die mensen? Iedereen? Ervaren gebruikers, die nu en dan eens naar een gedicht grijpen? Of mensen die, zoals Spinoy zelf, in en rond het officiële circuit van de gedrukte bundels meedraaien. Als ik het goed heb gelezen, neemt hij in zijn essay voornamelijk die laatste groep als uitgangspunt.

Een ander uitgangspunt zou kunnen zijn: “Poëzie is wat alle mensen die als (potentiële) maker of gebruiker zeggen wat poëzie is.”

Ontstaan uit liefhebberij of om den brode (nou ja ...) Uitgesproken of geschreven. Gepubliceerd of op een andere wijze veropenbaard. Voor iedereen ter beschikking gesteld of slechts voor één gebruiker.

En hoe zou het met die poëzie gaan? Spinoy schrijft verder dat poëzie in een ver verleden voor anderen heeft gefunctioneerd dan ons. Het woord ‘gefunctioneerd’ trok mijn aandacht. Poëzie functioneert heden inderdaad anders dan het tot voor kort lange tijd heeft gedaan. Poëzie maakte – zoals hij overtuigend aantoonde – deel uit van een hele cultuurbeleving, die drastisch gewijzigd is. Het speelveld waarop poëzie traditioneel uitgespeeld werd, heeft een totaal andere vorm gekregen en de spelers staan op andere posities. Er is een nieuwe, scorende spits: de algemene pers. En de wat oudere spelers zijn een rij naar achteren getrokken.

Afbeelding: ny-web.be

“Poëzie is wat mensen zeggen wat poëzie is: de enige definitie waar geen speld tussen te krijgen is.”

Zolang het resultaat maar niet in de lade is blijven steken.

“Wat in het middeleeuwse Vlaanderen of in het classicistische Nederland als poëzie gold, is wat het is: iets uit een ver verleden, dat voor anderen heeft gefunctioneerd dan wij nu zijn.”

2 PERS

Geloof het of niet, de paradigmashift die zich nu aan het voltrekken is, is (voorlopig) klein bier in vergelijking met de moderniseringsgolf die op het einde van de middeleeuwen over Europa trok. Door die bloody drukpers werden heel wat kopiisten, rubricatoren en miniaturisten geoutsourcet. Daar dat veelal geestelijken waren, konden ze na een kleine herscholing wel elders in de schoot van de katholieke Kerk aan de slag.

Die ‘schrift-shift’ van de literatuur heeft ook vergaande gevolgen gehad binnen de literatuur – én de taal, want niet alleen ontstaat er een van de spreektaal afwijkende schrijftaal, maar die schrijftaal gaat bovendien tot op heden in de hoofden van haar sprekers de gesproken taal domineren. Het taalonderwijs is primordiaal een schrijfonderricht.

In de literatuur ontstaat er een duidelijker onderscheid tussen poëzie en proza. Het zijn bijna twee verschillende talen geworden.

En wie is er tegenwoordig nog meertalig?

Lange tijd heeft het proza een secundaire rol vervuld. Ja, de kranten werden ermee gevuld. Maar een krant, was dat niet iets om vis in te draaien, of om die knolgewassen uit de Nieuwe Wereld op te schillen? De serieuze mededelingen, dat moest toch nog altijd in een of andere poëtische vorm. Voor de belangrijkste scènes in een drama, werden de beste gedichten uit de kast gehaald. Officiële aangelegenheden, een geboorte, huwelijk, kroning, dood van een vorst, werden aangedikt met, al dan niet op muziek gezette, *gedichten*.

De komst van de roman heeft heel wat veranderd.

Dát en het onderwijs sinds de twintigste eeuw.

En de pers in het algemeen, waarover ik mij voorgenomen had in dit onderdeel te zullen schrijven. De algemene pers dus.

Erger verging het de barden, die we toen bij bosjes zagen aanschuiven bij de soepbedeling. Ik vermoed dat deze makers, zwervers bij uitstek, zich niet en masse bij de lokaal gebonden rederijderskamers hebben aangesloten.

Dat leidt dan uiteindelijk tot zulke eigenaardige fenomenen als een spellinguitspraak, of het naar de letter uitspreken.

Shakespeare was niet toevallig dramaturg én dichter.

3 PERS BIS

Hoe staat de poëzie heden in de markt?

Erik Spinoy heeft groot gelijk als hij zegt dat een loopbaan in de letteren zoals hij die (tot dusver) heeft gehad, nooit meer voor volgende generaties makers is weggelegd. Zijn parcours (corrigeer mij als ik het fout heb): opgevoed in een niet-cultuurafwijzend gezin, geschoold in een college (een oase van cultuur, in een tijd dat beschaving nog met een hoofdletter werd geschreven, in bij voorbeeld ABN), een letterenopleiding aan de unief en daarna doceren aan de unief, daarbij ook aan het culturele leven aan de unief (en aanverwanten) deelnemend, intussen multi-taskend zelf schrijven en publiceren in gevestigde of zelfopgerichte tijdschriften (in een besef van ny of nooit), deelnemend aan de activiteiten van die tijdschriften (lees Spinoy's beschrijving van de DWB-weekends nog eens) om zo uiteindelijk aan de grote poort (van de uitgeverij) te mogen aankloppen.

Mission accomplished.

Want wie eenmaal door de Golden Gate was gestapt, zat in hetzelfde level als de decision makers (in een wel erg ruime zin). Het level ook van de algemene pers. In de vorige eeuw vond die pers het zijn (educatieve) taak het publiek te verheffen tot dit level. Laten we 'de mensen' ook een snuifje cultuur aanbieden, of ten minste de weg ernaartoe. Vandaar dat er over cultuur, en dus ook over poëzie, werd bericht.

Dat wil zeggen, berichten over de poëzie van hetzelfde level.

Nu, niemand had (of heeft) een zicht – laat staan een goed zicht – op het hele veld van makers en gebruikers van poëzie. Daarom is het eigenlijk niet verwonderlijk dat de algemene pers zich ging richten op poëzie 'die is wat mensen van het hoogste level zeggen wat poëzie is'. Daar worden die academici trouwens voor betaald.

De tijden veranderen, voorwaar.

Ook op het hoogste level.

“[...] een dichterlijk parcours als het mijne, tot voor kort nog heel gewoon, kan zich niet meer voordoen.”

Lees ook: schrijversgewijs.be/schrijvers/van-bastelaere-dirk

4 PERSCULTUUR

Die pers, wereldwijd én in Vlaanderen in het bijzonder, is sterk opgeschoven in het 'waardensysteem' van onze maatschappijen en dan heb ik het zelfs niet alleen over het Westen. Voor Vlaanderen zie ik een vrij plotse rolwijziging na de affaire Dutroux. Een affaire die (zij het maar voor kort) tot achter de dikste muren de grond deed daveren.

De pers werd er zich bij die gelegenheid van bewust dat zijzelf de grond heeft helpen daveren. Dat zij effecten heeft versterkt. Dat door haar aandringen twee ministers ontslag namen (zoals dat later nog vaker zou gebeuren tot en met het aftreden van de eindverantwoordelijke himself, premier Leterme). Dat zij politieke carrières kan maken of kraken.

Dat zij zelf een decision maker is geworden.

En dat proces heeft zich zeer snel voltrokken. Iemand wordt schuldig bevonden als het in de pers heeft gestaan, want hij/zij moet zich uit zijn/haar functie terugtrekken omdat hij/zij toch niet meer normaal kan functioneren. Ook al maakt hij maar een fout van 0,000 000 000 050 g.

Dit 'doel' van de pers leidt haar af van haar andere doelstellingen. Haar cultureel-opvoedende rol lijkt miniem te worden. Poëzie in de Standaard der Letteren? Na het vertrek van Piet Joostens mag een moedige Luuk Gruwez één keer per maand opdraven met een recensie. Twaalf poëziebundels (vertalingen inbegrepen) worden besproken per jaar. Twaalf gelukkigen en vele ongelukkigen.

Overigens, *As-zteken* werd tot mijn vreugde wel besproken.

5 PERSLOGICA

In de kritieken die ik vluchtig doornam (DM, Knack) is er consensus over dit essay. Ze nemen gewoon Spinoy's – terecht – stellingname over: er zijn te weinig poëzielezers. Soms lees je tussen de regels: te weinig betalende poëzielezers.

Ik vind het vreemd. Vreemd hoe de algemene pers het deze eeuw over alles zo gauw eens is. Hoe ontzettend snel die consensusvorming waarover Spinoy in zijn essay schrijft, zich voltrekt. Waar is de tegenstem, de antithese?

Dat er zich over langere tijd een soort van consensus voltrekt, zoals Spinoy met het voorbeeld Boon aantoonde, dat zal wel normaal wezen. Overigens is het de vraag of het – in het geval Boon – werkelijk om een bedoeld eenheidsdenken gaat of gewoon om een vernauwing van het blikveld. Het residuaire Boonbeeld is dat van een literair vernieuwer en men vergeet dat Boon ook rondt matige boeken heeft geschreven (*De bende van Jan De Lichte*, bij voorbeeld). Was van Boon in de jaren tachtig het beeld van een erotisch (of zelfs pornografisch) schrijver (*Mieke Maaikes ...*, *Menuet*) overgebleven, dan was hij in het post-Dutroux tijdperk ongetwijfeld vermalen, geëxcommuniceerd. Zijn prentjesverzameling: op de brandstapel.

Maar dan spreken we over beeldvorming na decennia, lang nadat de feiten zich hebben voorgedaan en lang nadat die consensusvorming de feiten zelf nog kan beïnvloeden. Nu heerst het Politiek-Correcte denken. Correct volgens welke politieke strekking?

Zou er dan ook zoiets zijn als het Literair-Correcte denken? Alleen nog spreken over het soort literatuur waarover een consensus bestaat? De bestsellers en de prijswinnaars? En wat dan met de dode meesters?

6 CONSENSUS

Ik denk aan levende meesters.

En aan hoe je de consensus kan meten.

Als ‘Minnezang’ van Kurt De Boodt drie keer zou worden besproken in de algemene pers en de recensenten drie keer tot de conclusie komen dat het een lovenswaardige bundel is, is er dan een consensus? Zijn ze het dan over hetzelfde eens?

Als een bij Druksel verschenen bundel nergens in de algemene pers, zelfs niet in de vakbladen (Poëziekrant, Liegend konijn, de CELT-tijdschriften, ...) wordt beoordeeld, is er dan een consensus? Is dat dan een teken (aan de wand) dat de bundel zelfs geen negatieve recensie waard is? Of, is het een teken dat ‘het niet goed gaat met de poëzie’ in de pers? Of is het een teken dat de pers zich alleen nog met ‘het grotere plaatje’ inlaat?

Volgens het Gedichtendagessay kan je ook aan de officiële instanties de consensus niet meer afmeten, indien dat al ooit mogelijk is geweest, door de politieke en levensbeschouwelijke evenwichten die in allerlei commissies en jury's werd nageleefd. De politiek heeft zelf die instanties gedepolitiseerd door ze aan ‘de sector’ toe te vertrouwen, bv. de boekverkopers. Alsof ‘de sector’ geen belangen te verdedigen heeft. Aangezien e-books het belang van ‘de sector’ niet dienen, bestaan ze niet wanneer de prijzen worden uitgedeeld. Of men koos voor een democratisering, een pop-poll. In 2005 werd verkozen tot Dichter des Vaderlands ... tromgeroffel ... Driek Van Wissen, bij ‘de sector’ bekend als Driek Van Wie?

Een terechte keuze? Qua naamsbekendheid alvast niet. Was dit ‘een signaal van het publiek’, een foertstem, een keuze voor de underdog? Wist Van Wissen de nieuwe media gewoon beter te bespelen? Hoe het ook zij, Driek Van Wissen was geen consensusfiguur, maar droeg wel een titel die door de initiatiefnemers met een grote stamboom en bijhorend prestige werd omhangen.

Welke consensus?

Afbeelding: literatuurplein.nl

Zoals de tweets van minister X, Y of Q.

Afbeelding: schaakclubhetkasteel.nl

Ook al had hij toen reeds de Kees Stip prijs en 14 publicaties (waarvan een aantal in coauteurschap) op zijn naam staan.

“[...] een strijd tussen dichters die door zekere vertogen (overtuigingen, opvattingen) zijn geïnterpelleerd [...] en ook van (ik kom er nog op terug) de manier waarop elk van die dichters die vertogen naar zijn/haar hand heeft gezet.” Minder met een vertoog dan met merchandising heeft dit voorbeeld te maken.

7 CONSENSUS VS. COHERENTIE

Met al die barsten in het consensus-model, wil ik toch wat dieper op de betekenis van de idee ‘consensus’ ingaan. Hoe en voor wie functioneert de consensus? Is het bereiken van een consensus wel noodzakelijk? Is consensus de facto geen (principieel tijdelijk) compromis?

Eigenlijk is de consensus een fenomeen dat enkel ontstaat in overlegmaatschappijen. In een dictatuur valt de consensus immers samen met de wil van de dictator en dat kunnen we dan nog bezwaarlijk een consensus noemen.

Een samenleving is nooit coherent, heeft in se zelfs geen behoefte aan coherentie. Die coherentie wordt haar opgelegd door de ‘sturende’ klasse, omdat zij als sturende factor geen strijdige signalen de wereld in kan sturen, noch voor zichzelf (voor haar innerlijke coherentie en om haar rol te kunnen blijven vervullen) als voor de door haar ‘bestuurden’ (die de sturende klasse net aanvaarden omdat zij doet wat zij doet). Je kan niet tegelijk vooruit en achteruit rijden

Je kan wél achtereenvolgens vooruit en achteruit rijden.

Bijgevolg kan je als (jonge) dichter eerst tegen en vervolgens (op oudere leeftijd) vóór de oude meesters zijn. Dat soort poëtische stellingname is zelfs een ‘daad van bevestiging’ van de gang van het leven.

Volgens Spinoz is een consensus niet veel meer dan het (door overname) verspreid geraken van één bepaalde opvatting. Daarbij gaat hij er nogal gemakkelijk vanuit dat subjecten zonder veel probleem elkaars overtuiging kunnen overnemen. Bovendien oogt het overnemen van een vertoog bij Spinoz als een passief proces.

Als alles coherent moet blijven, neem je best – zonder morren – andermans overtuiging over. Als die coherentie inderdaad de evenwichtstoestand is.

Waarom staat er dan om de tien à vijftien jaar een nieuwe generatie klaar van makers (van gedichten, films, beeldende kunst, culinaire gerechten, ...)?

“Andere betekenisvolle constellaties drijven als dichte mistbanken om onze hoofden. Sommige daarvan zetten zich in onze lichamen af en dicteren wat ‘wij’ zeggen, wat van ons spreken minder een produceren dan een *reproduceren* maakt. We zeggen wat ons is voor-gezegd, en onze diepste overtuigingen zijn overtuigingen die we buiten ons hebben gevonden”

8 CONSENSUS IN ONDERWIJS

Een van de factoren die in sterke mate aan de consensusvorming bijdraagt is in ‘Nonkel Eriks’ visie het onderwijs. Het onderwijs dan van “de hooggestemde opvoedingsidealen”.

Ik mag dan nauwelijks een halve generatie jonger zijn dan Spinoy (geboren in 1966 tegenover 1960), maar dat onderwijs heb ik nooit gekend. Het onderwijs van de ‘twee wetten van de leraar’.

Eerste wet: de leraar heeft altijd gelijk.

Tweede wet: indien de leraar ongelijk heeft, zie eerste wet.

Ik ben een product (toen nog: produkt) van het gedemocratiseerde onderwijs. Een onderwijs dat beseft dat er ook TSO- en BSO-leerlingen zijn. Leerlingen die ook met poëzie worden geconfronteerd, al is dat dan minder intens dan in het ASO en zeker minder intens dan in het kleine fragment van de klassieke (Grieks-Latijn) opleidingen. Hierdoor krijgen er nu veel meer jongeren poëzie aangeboden dan ooit.

Maar het wordt er inderdaad niet ingeramd. Minder dan vroeger wordt er een ‘spiegel’ voorgehouden. Spinoy benadrukt ook niet genoeg de rol van degene die de spiegel voorhoudt, in zijn geval Anton Van Wilderode. Om nog eens een spreekwoord uit de doos van die jaren te halen: woorden wekken, voorbeelden trekken.

Trouwens, er zijn nu nog – en zeker niet minder hooggestemde – opvoedingsidealen. Ik som even lukraak op: remediëring, inclusief onderwijs, hervorming van het secundair onderwijs (klinkt als: VSO?), gedifferentieerd lesgeven, taalbeleid (door Minister Smet abusievelijk herdoopt in talenbeleid) en cultuur ressorteert nu onder de vakoverschrijdende eindtermen.

Fundamenteler lijkt mij hoe wij omgaan met het begrip ‘historisch besef’, binnen en buiten het onderwijs. Van een feitenonderricht is de (overigens sterk geërodeerde) geschiedenisles geëvolueerd naar een mentaliteits- en –ideeënondericht. Wellicht om nuttig te zijn. Het wie is ondergeschikt aan het wat.

Afbeelding: standbeelden.be

Al hebben die wetten aan de unief langer standgehouden.

9 GESCHIEDENISONDERRICHT EN SUBJECT

Het geschiedenisonderricht in zijn huidige vorm is ontstaan in en door de romantiek. Spinoy verbindt de romantiek met “het voortschrijdend inzicht van de Verlichting.” Met een wording van het subject ook. Met een terugzoeken naar een absoluut punt van oorsprong. Een absoluut (religieus?) ijkpunt.

Voor een hedendaags subject is er niet één definitief moment van oorsprong. Er zijn vele momenten die zijn/haar identiteit of geheel aan identiteiten bepalen. Het ene moment al bepalender dan het andere. Het is ook niet één feit, maar een geheel aan samenhangende feiten die een paradigmashift ‘veroorzaken’. De leerkracht geschiedenis maakt daarom ook steeds minder gebruik van de (vroeger heilige) data en steeds meer van periodes.

Een voorbeeld van hoe het subject vorm krijgt vinden we terug in het personage van vetmester Jackie Vanmarsenille in *Rundskop*. Veel minder naturalistisch dan Reynders’/Roskams kortfilm *Carlo*, waarin de buitenbeeldstem vertelt: “In het leven heb je geluk of heb je ongeluk. De rest is het doodsimpele gevolg.” Een gebeurtenis die een hele sliert van (onafwendbare) gevolgen in de gang zet. Welnu, in *Rundskop* is de sfeer veel dreigender, omdat de kijker voelt dat het personage Jackie nog keuzes kan maken, toch niet zo’n losgeslagen projectiel is zoals je ze in veel matigere films terugvindt. Dat maakt het de kijker ook veel makkelijker om sympathie voor het hoofdpersonage op te brengen. Je voelt Jackies leed, zijn twijfel, het kiezen van een positie tegenover (nooit echt binnen) een van de machtsblokken. Jackie is een mens, ook maar een mens. Net in dat geheel zit zijn menselijkheid.

Het relativistische concept ‘tijdelijke identiteit’ strookt niet met het romantische absolute denken. Romantische personages zijn genieën: buitenbeentjes die zo complex zijn, dat ze alleen maar aan de term genie beantwoorden. Maar ook perfect aan die term beantwoorden en binnen de lijntjes van die definitie blijven. Wat een opluchting: het genie heeft een doel in het leven. En met de neurasthenieke vrouw gaat het nooit goed, maar dat is niet erg, want ze kan het niet helpen: het zijn haar zenuwen.

Waarom zouden we ons in deze postmoderne tijden zo’n beperking opleggen?
Waarom niet én-én?

Wellicht is ‘mogelijk maken’ een neutraler woord dan ‘veroorzaken’.

Afbeelding: knack.be

10 ONDERRICHT EN WAARDEN

Beweren dat poëzie geen plaats meer heeft in het hedendaagse (secundair) onderwijs is de waarheid geweldig veel geweld aandoen. Wat wel juist is, is dat de handboeken (tegenwoordig meestal leerwerkboeken genoemd) het gedicht anders benaderen. Ze benaderen het vanuit de gebruiker en welhaast nooit meer vanuit het standpunt van de maker, zoals dat in Van Wilderodes aanpak nog het geval was – althans dat veronderstel ik.

Tenzij de maker zelf, de mens achter de maker nog een interessant verhaal te vertellen heeft. Gelukkig lopen er nogal wat kleurrijke figuren door onze canon. Denk maar aan Multatuli en die priester van de Brugse Rolleweg, of recenter aan Jotie T’Hooft en Dimitri Verhulst.

In plaats van de ‘waardevolle’ of ‘exemplarische’ levens van literatoren worden de ‘interessante’ verhalen van makers verteld. De waarden worden, ook in het ‘katholieke’ net, sterk gerelativeerd.

Spinoy vraagt zich af of wij het (romantisch) gedicht “dan nog serieus nemen” moeten. Moeten wij (ik bedoel hier ieder van ons als onderwijsverstrekker-opvoeder) die waarden doorgeven? Leerkrachten staan hier huiverachtig tegenover. Aanreiken, ja, dat wel, maar overdragen? Is dat geen onmogelijke taak?

Ze doen toch wat ze willen. Lees: ze doen toch wat ze willen als we dat geen halt toeroepen.

Ze luisteren zelfs niet. Lees: ze luisteren zelfs niet meer naar álles wat we zeggen en bovendien hebben ze niet langer de vaardigheid om desinteresse te verbergen.

Dan komt Spinoy wel erg simplistisch over met zijn waardenoverdracht, al geeft hij ook toe dat die waardenoverdracht niet altijd het gewenste effect bereikt.

Verschildt de huidige humaninterestgetinte aanpak dan van de oude biografische benadering?

“Voor de dichter Antonin Artaud’ is een buitengewoon romantisch gedicht: cultus van de waanzin en de ‘maudit’, *Weltschmerz*, verlangen naar een absolute vrijheid. Moeten wij, postpostmodern, het dan nog serieus nemen?”

“Sebastiaans zijn wij: zonder ophouden wordt een pijlenregen op ons afgevuurd. Van al die projectielen verdwijnen de meeste in het decor, andere boren zich trillend in de stam waaraan we zijn vastgebonden. Maar natuurlijk komen we in zo’n vervaarlijk zoevend zwerk, finaal toch nimmer ongeschonden weg.”

11 WAARDENATTRIBUERING VS INHERENTE WAARDEN

Meermaals betoogt Spinoy hoe externe personen (ouders, leerkrachten) en instanties (het onderwijs, literaire instituten, de gespecialiseerde en algemene pers) waarden en waarde aan poëzie toekennen. Stuitend vind ik daarbij de passieve rol die hij de gebruiker in dit proces toebedeelt. Alsof de gebruiker een blanco blad is dat door derden beschreven dient te worden om onze ‘maakbare maatschappij’ te realiseren. En iedereen die hieraan niet bijdraagt, faalt.

Maar, *Nonkel Erik*, we schrijven niet op een blanco blad. We werken met subjecten die hun individuele waardenstelsel meebrengen. Hoe belangrijker bepaalde waarden voor een individueel subject zijn, hoe persoonlijker en gedetailleerder ze worden ingevuld. Naarmate een subject minder waarde aan bepaalde waarden hecht, zal hij/zij sneller geneigd zijn een waardenstelsel van een ‘voorbeeld’ (een ouder, een leraar, een popidool, een sporter) over te nemen. Overigens, een voorbeeld word je ook niet zomaar. Zonder ‘common ground’ zal je geen enkele waarde kunnen overdragen.

Het subject zal de aangereikte waardenstelsels aan zijn eigen ervaringen en leerprocessen aftoetsen, ze integreren of afwijzen, eventueel ze overnemen en achteraf toch weer verwerpen, of juist andersom.

Anderzijds, indien bepaalde waarden nooit, maar dan ook werkelijk nooit worden aangereikt, kan een subject ze ook niet de zijne maken.

Dus is het goed dat er instanties bestaan die het fragmentarische bijeenbrengen en zichtbaar maken: een Poëziecentrum (in een prachtige locatie), een Gallo-Romeins museum (dat een vergeten periode in onze geschiedenis en in onze taal revitaliseert), een Erfgoeddag, een Gezellegenootschap (met een puike website).

Op de eerste plaats moeten we toch naar de inherente waarde van poëzie kijken. Heeft dit gedicht potentieel voor een gebruiker? Bevat het ‘common ground’? Zit er een trigger in die een terugslag kan veroorzaken?

“Het toekennen van waarde voltrekt zich in processen van overdracht en socialisering: *repeat after me*. Het toekennen van waarde is verstrengeld met dat wonderlijke: de nu eens verbluffend geslaagde en zelfs treurig voorspelbare, dan weer totaal hun doel voorbij schietende pogingen subjecten en identiteiten te produceren.”

Afbeelding: boekenpaleis.wordpress.com

“Van de niet te stuiten terugslag van het genot in onze tekens. De terugslag die bewijst: *plus est en vous*. Dat meer – afleesbaar aan de slechts *gedriegde* naad die door ons heen loopt, de dikke nerf die elk subject zo broos en onbeheersbaar maakt -, dat is finaal waarom er poëzie bestaat.”

12 POËZIE IS BTKNSGVNG

Poëzie is niet van de maker. Poëzie is niet van de gebruiker. Poëzie is het proces tussen maker en gebruiker, beide in een actieve rol, dat leidt tot betekenisgeving.

Betekenis is er niet zomaar. Betekenis krijgt iets of iemand door wat er ‘in de wereld’ gebeurt, of juist niet gebeurt maar had moeten gebeuren, of door wat een van de partijen graag had zien gebeuren, of door wat nooit had mogen gebeuren, of ... of ... of ...

Betekenis is ook niet zomaar in tekens of zelfs in tekensystemen vast te leggen. Want als dat zo was, dan zouden we ooit door ons ‘voortschrijdend inzicht’ tot een taal komen die nooit meer hoeft te veranderen. Dan zou er nooit meer nieuwe kunst gemaakt moeten worden. Dan zouden we ooit het culminatiepunt bereiken.

Betekenis moet ieder subject iedere keer opnieuw aan ieder feit, iedere persoon, zaak, idee, gelegenheid toekennen. Het zou natuurlijk waanzin zijn indien we dat telkens totaal anders doen, maar is het niet even absurd te denken dat het telkens eender verloopt? Is het dan niet onzinnig te menen dat het eender zou móeten verlopen?

Kan dat proces van betekenisgeving zich niet eenvoudig opnieuw uitvinden? In een gewijzigde context? Met gewijzigde middelen (tekstverwerkers, nieuwe dragers, crossovermogelijkheden)? In derhalve ook andere vormen (prozagedichten, liveperformances, podiumkunst, reclameteksten, automatische poëziegeneratoren)?

It's poetry, Jim, but not as we know it.

Ik ben (tuymanser dan Tuymans)

Ik ben de laagjesschilder,
recupereer
woordbeelden

als iconen. Ik overschilder
met woorden het wonder
van de taal,
die beeldend is.
Ik herhaal de woorden
over woorden, laag
over laag
en het woord verdwijnt
niet en wat erachter zit ook niet.
De grondlaag van betekenis
schijnt erdoor
als vanzelfsprekend
over verbeelding,
oververbeelding
die de schrijver verdrijft.

Ik ben verlaagd
tot het woord
‘schilder’.